

Тезис

«2-4 кылаастарга саха тылыгар олимпиада соруудахтара» дакылаат.

Игнатьева С.С., Ноговицына М.П., Шапошникова М.Г.

Т³р³³бүт тыл ыччат иитилиитигэр улахан суолталааһын ту'унан биллиилээх педагогтар да, ученайдар да этиилэрэ, м³рэтиилэрэ, ыйыылара киэ²ник биллэр.

Т³р³³бүт тылын кэрэхсиир, баай кэрэ айыл[±]атын билэргэ тала'ар о[±]о сайа[±]ас тыллаах- ³ст³³х ки'и буола итиллэр. Сир- майгы м³гэстэрин о[±]олорго и²эри, т³р³³бүт тыл к³үмү, кэрэтин биллэриини, ³йд³түмү кытта арахсыспат сибээстээх. Нуучча улуу педагога К.Д.Ушинский т³р³³бүт тыл иитэр- м³рэтэр м³лэ[±]э ³²³т³ му²ура суо[±]ун бэлиэтиирэ. «Язык есть самая живая, самая обильная и прочная связь, соединяющая отжившие, живущие и будущие поколения народы в одно великое, историческое живое целое. Он не только выражает собою жизненность народа, но есть именно сама эта жизнь», диэн норуот сирин, м³гэстэрин и²эрэргэ, онон о[±]ону сир- майгы ³ттүмүн иитиигэ т³р³³бүт тыл у'улуччу суолталааһын ту'унан эппитэ. Онтон биллиилээх педагог В.А.Сухомлинский: «Язык- духовное богатство народа... Чем глубже человек познает тонкости родного языка, тем тоньше его восприимчивость к игре оттенков родного слова, тем больше подготовлен его ум к овладению языками других народов...», - диэн бэйэтин тылын билбэт ки'и атын омок тылын м³рэтэригэр ыарахан буолуо[±]ун ту'унан суруйбута.

Саха тылын тыыннаах буолуута уонна салгы сайдыыта манньк сүрүн боппуруостар бы'аарыллыларыттан тутулуктаах:

1. мүнэр- м³скүмүр к³лү³нэни сахалыы тыллаах гына иитииттэн уонна м³рэтииттэн;
2. саха тылын туттуллар иитин улам кэ²этэн сайыннаран и'ииттэн;
3. саха тылын суругун тус сокуоннарын туту'ан к³²мүлүк сайдыытын хааччыйыттан;
4. саха литературнай тыл истииллэрин, терминнэрин кини т³рүт м³гэстэригэр оло[±]уран сайдар нуормаларын олохтоо'унтан, тэрийииттэн.

Ұлэ актуально'а. ЮНЕСКО 2002 сыллаахха Аан дойдуга эстэр турукка тылларын аталаа'ыгар саха тыла эбии киирдэ. Манньк дьыл[±]аа үктэнии чакчыта омок ыччатын 30% т³р³³бүт тылынан са²арбат буолла[±]ына к³рүллэр дииллэр. Оттон би'иэхэ ыччаппыт 40% сахалыы са²арбат эбит. Бу сүрүн т³рүтэ о[±]о тэрилтэтигэр уонна оскуола[±]а о[±]ону сахалыы иитиигэ, м³рэтиигэ кэккэ ыарахаттар баалларыттан тахсар. Били²²и сайдыылаах кэм²э саха тылын м³рэтиигэ, араас ³рүттээх сайыннаран соруудахтары- олимпиада

соридахтарын -утумнаахтык туттуу, о±о т³р³³бүт тылын дири²ник, чи²ник билэригэр т³µү кµүс буолар.

Ұлэ сыала. 2- 4 кылаастарга саха тылыгар олимпиада соридахтарын о²оруу.

Чинчийии объекта. 2- 4 кылаастарга саха тылын µ³рэтии проце´ыгар олимпиада соридахтарын туттуу.

Чинчийии предметэ. 2- 4 кылаастарга саха тылыгар олимпиада соридахтара.

Саба±алаа´ын. Алын кылаас учуутала т³р³³бүт тыл уруоктарыгар олимпиада соридахтарын утумнаахтык туттан о±олору дьарыктаан дири² билиини и²эриэн с³п.

Ұлэ сориуктара. 1. 1- 4 кылаастарга т³р³³бүт тылы µ³рэтии программатын, учебниктарын µ³рэтии, ырытыы.

2. Нууччалыы олимпиада соридахтаах пособиелары, литератураны ырытыы.

3. 1-4 кылаастарга µ³рэх сылларынан сырµн темалары чуолкайдаа´ын, бы´аарыы.

4. 2- 4 кылаастарга олимпиада соридахтарын о²оруу.

Ұлэ методологическай уонна теоретическай т³рµттэрэ. 1. Психологтар, педагогтар тема±а сы´ыаннаах µлэлэрэ.

2. «Саха Республикатын национальной оскуолалары са²ардан сайыннарыы концепцията».

3. Нуучча тылын начальнай кылаастарыгар аналлаах методическай µлэлэр, олимпиада соридахтаах пособиелар.

4. Саха тылыгар алын кылаастарга аналлаах дидактическай пособиелар.

Чинчийии ньымалара. А) Ұлэ тематыгар с³п тµбэ´иннэрэрн психолого – педагогическай литератураны µ³рэтии, ырытыы.

2. Ұ³рэнээччилэргэ араас та´ымнаах сайыннараар олимпиада соридахтарын толорторуу, апробациялаа´ын.

3. Ұ³рэнээччилэр олимпиада±а кыттыыларын тµµµгµн ырытыы.

4. Кыра саастаах о±о эт- хаан, ³й- санаа ³тµµнэн уратытын учуоттаа´ын.

5. Кэтээн к³рµµ.

6. Ұлэ опытын тµµµµ.

Ұлэ± са²аны киллэрии. Саха тылыгар 2- 4 кылаастарга олимпиада соридахтарын пособиетын о²оруу.

Олимпиада соридахтара маннык **принциптэринэн** о²о´улуннулар.

- кыра саастаах о±о эт- хаан, ³й- санаа ³тµµнэн уратытытн учуоттаа´ын;

- учуутал учууталы кытта, учуутал µ³рэнээччини, µ³рэнээччи µ³рэнээччини кытта бодору´уута;

- µлэ µ³рэнээччигэ тийимтиэ, ³йд³нµµтµ³ буоларын учуоттаа´ын (доступность);

- млэ научнай зрмтэ;
- млэ системата;
- теория оло±у кытта сибээ'э;
- сайдыы хаамыыта (от простого к сложному).

Ұлэ практической суолтата. Айымньылаахтык млэлиир учууталлар, тэрэппиттэр, мэрэнээчилэр тэрэппит тылы мэрэтиигэ бу млэни ту'аныылара буолар.

Тэрэппит тыл уруоктары уонна кылаас та'ынан млэ±э сайыннаар соруудахтары туттуу сорукарынан салайтаран, ис хо'оонун, кээмэйин, кэрмэнэрин бы'аараллар. Манна былааннаах, утумнаах млэ ирдэнэр. Ол и'ин би'иги, мҕс сыллаах млэбит опытыгар оло±уран, 2- 4 кылаастарга саха тылыгар олимпиада соруудахтарын о'ороммут, млэбитигэр туттабыт.